

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Ervditione Religiosorum

Humbertus <de Romanis>

Ingolstadii, 1591

VD16 H 5888

II. Libri. Pars III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-50980](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-50980)

quis dediscere linguam maternam, sic vix longam peccati cōsuetudinem. Consuetudo mala est sicut gutta quæ subintravit ossa, quæ vix expellitur. Ossa eius replebuntur vitiis adolescentiæ. Difficilè reuocantur ad salutem, qui vi cōsuetudinis trahuntur ad damnationem. Eos qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses. Difficile est retinere equum, qui inchoauit cursum suum: sic difficile est corrigere eum qui consuetus est malis. Nullus est, qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens in prælium.

Iob. 20.

Pro. 24.

Hier. 8.

INCIPIT TERTIA PARS.

in qua agitur de quatuor partibus disciplina. Primum

caput de disciplina in habitu, in quo ostenditur,

quid Religiosus debeat cauere, & quid querere.

CAPVT I.

Sequitur de partibus Disciplinae. Hugo de S. Victore. Quatuor sunt in quibus seruanda est disciplina, scilicet in habitu, in gestu, in locutione, & comestione. Cauendum est seruo Dei, qui in religione est, ne humilitatem vestium, quam religio requirit, erubescat: & ne vestibus malè placere quærat: vel ne ex eis apud homines gloriã affectet: & ne secundum prudentiã carnis suæ suauia procuret. Ad necessitatem vestes habeat:

E 2

quam

*In Apolog.
ad Guliel.
Abbatem,
cap. penult.
post. med.*

1. Timot. 6.

Hesber. 14.

*In 3. regula
cap. 18.*

Eccl. 11.

*In meditat.
cap. 2. a.
med.*

quam determinat Bernardus, loquens de illo verbo Actuum 4. Diuidebatur singulis, prout cuique opus erat, hoc est, inquit, quantum ad indumentum, vt nuditatem tegetet, & frigus repelleret. Augustinus: Tibi pura vestis circumdetur: non ad pulchritudinem, sed ad necessarium tegumentum: ne de exquisitis vestibus, alteram turpitudinem assumes. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. In religione humilitas vestium est gloriosa; superbia verò ignominiosa. Augustinus de se dixisse legitur: Fateor, de pretiosa veste erubesco. Non decet hanc professionem, non decet hanc admonitionem, nec decet hæc membra, nõ decet hos canos. Tu scis quòd abominer signum superbiæ, & gloriæ meæ. Non debet querere seruus Dei corporalem ornatũ, quo placeat mundo: sed spiritualement, quo placeat Deo. Augustinus in regula: Nõ affectetis vestibus placere, sed moribus. Confusi sunt, qui per talia hominibus placent, quoniam Deus spreuit eos. Non debet etiam ex vestibus gloriam querere. In vestitu ne glorieris vnquam. Bernardus: Qui de veste gloriatur, similis est furi glorianti de cauterio: quia propter peccatum Adæ introductus est vsus vestium. Non est gloriosus homini (cũ sit creatura valde nobilis) ornatus, quem à vilibus creaturis (vtputa irrationalibus inanimatisq;) mendicat. Omnis gloria filiæ regis ab intus esse debet. Ornatus decet animam tanquã dominam: & non carnem, ancillam. Bernard. Magna abusio, & nimis magna, dominam ancillari, & ancillam

cillam dominari. Superbus vult ornari exteriorius, humilis interiorius. Ioan. 6. Eum qui venit ad me, non eiciam foras. Glos. Superbi est foras eiaci, qui nihil habet in bono interiori: nec hic, nec in futuro. Bernard. Fusi sumus exteriorius, & de regno Dei, quod intra nos est, relictis veris & perennibus bonis, foris quærimus vanam consolationem de vanitatibus & insaniis falsis: & iam religionis antiquæ non solum virtutem amissimus, sed nec speciem retinemus. Ecce ipse habitus noster, quod & dolens dico, qui & humilitatis solebat esse insigne, à Monachis nostri temporis in signum portatur superbiæ. Vix in nostris prouinciis inuenimus quo vestiri dignemur. Miles & monachus ex eodem panno pariuntur sibi cucullam & clamydem. Cōscientiæ & non carni, procuranda est suauitas. Bernard. Christus qui non fallitur, elegit quod carni molestius: id ergo melius, & magis eligendum est. Idem. Memento quod asperior cardo facit pannum leuiorem, & conuersatio conscientiam.

*Glos. ordin.
ad illud: ad
me Veniet.
In Apolog.
ad Guliel.
Abbat. cap.
penult. post
medium.*

Quod 12. possunt esse reprehensibilia in habitu.

CAPVT II.

ET notandum quod in habitu multa possunt esse reprehensibilia: de quibus 12. tangere sufficiat. Primum est nimia pretiositas. Secundum est nimia subtilitas. Tertium mollities. Quartum nimius nitor. Quintum compositio irreligiosa secundum sæculi vanitatem. Sextum indecens coaptatio, quæ atteditur in modo portandi. Septimum exquisita extraneitas. Octauum immuditia. Nonum nimia breuitas. Decimum

E 3

nimia

nimia magnitudo. Undecimum superflua vestium multitudo. Duodecimum cum periculo se acquisitus est habitus, scilicet vel cum peccato eius cuius est, vel cum peccato alterius. Aliqua horum tangit Hugo de sancto Victore his verbis: Amatores religionis plus debent hic amare vestimenta vilia, quam pretiosa: plus grossa quam subtilia: plus aspera quam mollia: plus fusca quam nitida: plus neglecte quam curate composita vel adaptata. In libro de Vita solitaria: Intentum interioribus suis animum magis decent omnia exteriora inculta & neglecta. Diligentia circa vanitatem exterioris ornatus, signum est negligentiae circa interiorum ornatum. Bernardus: Non tantum curaretur corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus. Ornatus corporalis est impedimentum ornatus spiritualis. Cyprianus: Serico & purpura induta, Christum induere non possunt: auro & margaritis, & monilibus adornate, ornamentum cordis & pectoris perdidit. De pretiositate vestium dicit Gloss. super illud Luc. 16. qui induebatur purpura & bysso. si cultus pretiosarum vestium culpa non esset, sermo Dei non tam vigilanter exprimeret, quod dives purpura & Byssu indutus apud inferos torqueretur. Gregorius: Nemo pretiosa vestimenta, nisi ad inanem gloriam quaerit: videlicet, ut honorabilior ceteris videatur. Nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, ubi a nemine potest videri. Nolebat Apostolus mulieres in veste pretiosa orare. Quid ergo faciendum viris? Mercator sapiens torfellum etiam pretiosum vilibus operit:

ex

*Bernard.**In Apolog.
ad Guiliel.
Abbat. cap.
Dicitur. a
medio.**Gloss. ordin.
& Greg.**Hom. 40. in
Euang. an-
te medium.**1. Tim. 2.*

ex quo satis patet, quod insipienter agit, qui corpus vile pretiosis induit. Idem patet ex eo, quod Rex gloriæ in mundum veniens, in sacco carnis nostræ mortalis hominibus apparere voluit: de quo ipse in Psalmo ait patri suo: Conscidisti sacco meum. Cum Deus spiritum pretiosum vili carne induerit, verisimile est, quod carnem vilem pretiosis indui noluerit. Vestium subtilitatem in fratribus suis reprehendit Bernardus his verbis: Quæritur ad induendum, non quod vilius, sed quod subtilius inueniatur: non quod frigus expellat, sed quod superbire compellat. Non denique iuxta regulam, quod vilius comparari potest, sed quod venustius, imò vanius ostentari potest. Idem de mollitie vestium: Mollia, inquit, indumenta, animi mollitiem indicant. Non decent eos qui ad desertum claustrum confugiunt, indumenta mollia. Qui mollibus induuntur in domibus Regum sunt. Et super illud Matth. 3. Ipse Ioannes habebat vestimenta de pilis Camelorum. Dicit Glossa: Seruus Dei non debet habere vestimentum ad decorem vel ad delectationem, sed tantum ad tegendum nuditatem. Non decet hominem virilem habere vestem muliebrem. Hieron. Non tenera vestis, sed munditia mentis ornatum facit clericum. Non induetur vir veste fœminea. De nitore qui attendi videtur in colore, & de immunditia, dicit Seneca: Non splendeat toga, nec sordeat. Hieronymus: Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Idem: Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ

*In Apolog.
ad Guliel.
Abbat. in
cap. dicitur
à med.*

Matth. 11.

*Gloss. ordin.
ibid.*

Deut. 22.

*Epist. 5. pa-
rum à prin-
cipio.*

*Soph. 1.**Luc. 20.**2. Reg. 10.**Epist. 42.**Iac. 5.**Iere. 2.*

delitiæ laudem pariunt. Et de Augustino legitur: Vestimenta eius & calceamenta, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum. Color naturalis videtur congruere viris religiosis. Cùm iuxta verbum August. homo implens mandatum euangelicum de duabus tunicis, det vnani non habenti; sufficere debet homini mendicanti color, qui sufficit eleemosynam danti. De veste extranea habetur. Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina. Longitudo vestis nimia insinuatur reprehensibilis à Domino dicente: Attendite à Scribis qui volunt ambulare in stolis. Stola est vestis longa: frequenter quem puluis vanæ gloriæ delectat, cauda vestis suæ, quam post se trahit, aliis puluerem terræ concitat. Vestis nimis breuis virum religiosum non decet. Decurtatione vestium dehonestati sunt serui David à Domino filiorum Amon. De multitudine vestium superflua dicit Bernard. Clamant nudi, clamant famelici, & conqueruntur nobis, fame & frigore miserabiliter laborantes. Quid conferunt tot mutatoria vestium, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Agite nunc diuites, plorate vlulantes miseris vestris, quæ aduenient vobis. Vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Valde est etiam cauendum homini qui est in religione, ne vestis sanguinolenta sit sanguine peccati. In alis tuis inuētus est sanguis animarum. Alæ istæ intelligi possunt extremitates superbiorum palliorum. His alis volatur in infernum, non in cælum. In alis istis inuenitur duplex sanguis. Sanguis pauperum, scilicet spolia eorum, ex quibus est vestis illa, quæ iudicio

scri-

scripturæ sunt sanguis & vita pauperum. Ecclesiast. 34. Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat eum homo sanguinis est. Alius sanguis personæ, quæ illud defert, sciens illud esse de re iniuste acquisita. Mors enim sua, vt frequenter iacet ibi.

De disciplina in gestu.

CAPVT III.

Est autem gestus, motus vel dispositio membrorum corporis: & indicat corporis gestus dispositionem animi & motus, sicut effectus causam. Bernard. Ex cordis thesauro procedit quidquid foris apparet vitiosum. Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori. Debet seruitus Dei, & interius coram Deo, & exterius coram proximo indecentiam cauere. Seneca: Si cōtinenses, etiam tui corporis motus obseruane indecori sint. Et notandum quod inter gestus corporis aliqui sunt reprehensibiles: & aliqui cōmendabiles. De reprehensibilibus verò octo modos tangere sufficiat. Primus pertinet ad superbiam, de quo habetur: Pro eo quod eleuatae sunt filiae Syon, & ambulauerunt collo exten-
to, &c. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: Oculos sublimes. Cucurrit aduersus Deum erecto collo. Secundus pertinet ad iracundiam. Cùm animus ira commotus est, cor accensum stimulis iræ palpitat, corpus tremit, lingua præpeditur, facies ignescit. Vnde verum est illud Poetæ. Deprehendas animi tormenta latentis in ægro corpore. Tertius pertinet ad lasciuiam seu petulantiam. De quo

*In Apolog.
ad Guliel
Abbat. in
cap. dicitur.
à med.*

Isa. 3.

*Proverb. 6.
Iob. 15.*

*Mat. 23.**Prov. 10.**Ecol. 22.**Prov. 22.**Mat. 23.**Prov. 17.**Prov. 17.*

habetur: Plauderant & ambulabant pedibus suis, composito gradu incedebant, &c. Quartus pertinet ad pigritiam, & est cum nimia tarditate. Nimia tarditas ministri multum displicet Domino, secundum illud: Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his qui miserunt eum. Molestat enim eos sicut acetum dentes, & fumus oculos. De stercore bouum lapidatus est piger, & omnis qui tetigerit eum, excutiet manus suas. E conuerso velocitas ei multum placet, secundum illud: Vidisti virum velocem in opere suo: coram regibus stabit. Quintus pertinet ad inconstantiam, de quo habetur: Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, terit pede, digito loquitur. Sextus pertinet ad molli-
 tiem, quæ est nimia teneritudo, siue impatientia rei duræ, de qua habetur Deuteronomij 28. Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedibus vestigium figere, propter molliem & teneritudinem nimiam, inuidebit viro suo. Et Isaias: Non vocaberis mollis & tenera. Qui mollis est & dissolutus, frater est sua opera dissipantis. Mollis cedit duritiei, cum in opere occurrerit, & illud non perficit. Dissolutus, qui nullo amore ligatus est ad opus quod facit. Septimus pertinet ad negligentiam. In eo est negligentia, in quo deficit diligentia: qui non curat qualiter opus perficiat, vtrum benè vel malè: sed solum vt de illo se expediat. Multum decet, vt qui regi gloriæ ministrat, in ministerio suo diligentiam habeat. Hæc est quæ Deum honorificat. Mulier diligens corona est viro suo. Anima enim diligens, spõsum suum

suum Christum honorat. Ad diligentiam monemur. Diligenter exerce agrum tuum. Octavus pertinet ad dissolutionem, quæ est nimia timiditas: de qua; Væ dissolutis corde, qui nõ credunt Deo, & ideo non protegentur ab eo.

Pro. 24.

Eccl. 2.

De gestu commendabili.

S Equitur de gestu commendabili. quem Hugo de S. Victore notificat his verbis : Primum diligenter obseruandũ est, vt singula membra suum teneant officium : nec vsurpent alienum. Deinde vt vnumquodq; suum opus tam decenter ac modestè impleat, vt per indisciplinam oculos inspicientium non offendat. Item discretio actionum in membris obseruanda est, vt scilicet id agat vnumquodq; membrorũ, ad quod factum est, vt nec loquatur manus, nec os audiat, nec oculus linguæ officium assumat. Sunt quidam, qui nesciunt auscultare, nisi buccis patentibus. Alij loquentes digitum extendunt, supercilia erigunt, aut oculos rotantes, aut profunda pöderatione defigentes, cuiusdã intrinsecus magnificentiæ conatus ostendunt. Alij caput iactant, comam excutiunt, vestimenta adaptando componunt, & latera cubitando pedesq; extendendo ridiculam fatis ostentationis formã fingunt. Alij quasi ambæ aures ad audiendum factæ non sint, alteram tantum collo detorto voci venienti opponunt. Alij nauigant brachiis incedentes : & duplici quodam monstro, vno & eodem tempore pedibus deorsum in terra ambulant : & lacertis sursum in aère volant. Quid est, quæso, monstrum hoc, quod simul in se fingit

*In tract. de
nouit. in-
struend. ca.
12. à med.*

fingit hominis incessum, & nauis remigium, & auis volatum. Prima igitur custodia disciplina in gestu est, vt vnumquodque membrorum in eo officio, ad quod creatum est, se contineat: vt id quod facit, eo modo faciat, quo faciendū est. nec plus, nec minus, nec aliter. Et vt in paucis exemplificemus: Ridere debet sine apertione dentium, videre sine defixione oculorum, loqui sine extensione manuum, & extensione digitorum, incedere sine vtilatione brachiorum, & sine gesticatione scapularum, sedere sine alterutra superiectione pedum: sine extensione vel agitatione tibiaram, & sine accubatione laterum.

De disciplina in risu.

CAPVT IIII.

ET notandum quod virum religiosum multum decet, vt disciplinam seruet in risu. *Lib. 4. virt.* Quis risus sit reprehensibilis, ostendit Seneca his verbis: Miscbis interdum seriis iocos, sed temperatos: & sine detrimento dignitatis & verrecundia. Nam reprehensibilis risus est, si immodicus, si pueriliter effusus, si muliebriter fractus. Odibilem hominem facit risus aut superbus & elatus, aut malignus & furtiuus, aut alienis malis euocatus. Idem: Risus fit sine cachinno. Luctus in hac valle lachrymarum debet esse frequens & multus: risus verò rarus & modicus. Ad hoc monemur exēplo Christi, de cuius luctu habetur in multis locis sacrae Scripturae: scilicet Lucae 19. Iohan. 11. Hebreor. 5. De risu verò eius in hac vita presenti nusquam legimus.

Risus

Risus habet maledictionem eius. Væ vobis qui *Luc. 6.*
 nunc ridetis. Luctus verò habet eius benedi-
 ctionem. Beati qui lugent. Inter risum discipli- *Matth. 5.*
 natum & indisciplinatum distinguitur. Fatuus
 in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens *Eccl. 21.*
 vix tacitè ridebit. Risus indisciplinatus est velut
 ebullitio stultitiæ. Os fatuorum ebullit stulti- *Pro. 15.*
 tiam. Est etiam velut sonitus spinarum in igne.
 Sicut sonitus spinarum crepitantium sub olla, *Eccl. 7.*
 sic risus stulti. Risus indisciplinatus aliquando
 est inuidiæ, aliquando perfidiæ, aliquando insa-
 niæ. De primo dicit Poeta: Risus abest, nisi quem
 visi fecere dolores. De secundo dicitur: Quasi *Pro. 10.*
 per risum stultus operatur scelus. De tertio Au-
 gustinus: Malunt sapientes se gerere sanos lu-
 gentes, quàm freneticos ridentes.

*De disciplina in locutione. Et primò quòd custo-
 dia oris est custodia animi.*

CAPVT V.

NOtandū quòd maximè est necessaria oris
 disciplina: eò quòd ex oris custodia fit cu-
 stodia cordis. In custodia oris pro magna parte
 est custodia cordis. Qui custodit os suum, custo- *Pro. 13.*
 dit animam suam. Os est quasi porta hominis.
 Vnde custodia oris tam necessaria est in homi-
 ne, sicut in castro custodia portæ. Vnde quando
 aliquis habet castrum, simplicè habens murum,
 ad portam habet turrim: sic custodia oris est
 custodia animæ. Valet etiam custodia oculorū
 ad custodiam cordis: quia frequenter per ocu-
 los mors intrat in animam. Sic intrauit ad ani-
 mam matris nostræ Eux. Videns enim quòd
 bonum

*Gen. 3.**2. Reg. 11.**Eccl. 28.**Pro. 25.**Matth. 15.*

bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, tulit de fructu eius & comedit. Simile accidit in Dauid, cui aspectus mulieris, occasio fuit adulterij & homicidij. Custodia etiam aurium valet ad custodiam animæ. Frequenter enim per aures mors intrat ad animam. Hier. 9. Intrauit mors per fenestras nostras. Aurium portæ sunt multum timendæ, & diligenter custodiendæ: cum sint semper aperta. Vnde sepiendæ sunt secundum illud: Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire. Aures sepiuntur, cum ostentatione tristis faciei detractor repellitur. Ventus aquilo dissipat pluuias: & facies tristis linguam detrahentem. Hieronymus: Nemo inuito auditorio libenter aliquid narrat. Præcipuè ad custodiam cordis valet custodia oris: quia non solum nocent animæ quæ per os intrant, sed etiam quæ ex ore exeunt, secundum illud: Quæ de ore procedunt, & de corde exeunt, ea coinquinant hominem. Habet os duo officia, scilicet officium sumendi cibum & potum toti corpori: & officium loquendi. Vtrobique verò potest accidere periculum: Quantum ad primum, maius periculum est, si custodia oris negligatur, quàm oculorum: quia per oculos intrant rerum similitudines: per os verò ipsæ res mansuræ corpori viuenti, quæ hominem multum immutant. Vnde qui custodit os suum, quantum ad sumptionem cibi & potus, custodit animam suam: quia custodit vitam naturæ & gratiæ. Vitam naturæ: quia hoc multum valet ad sanitatem. Eccles. 37. Qui abstinens est, adiuciet vitam, In eodem: In multis

multis escis erit infirmitas. Valet etiam ad custodiendam vitam gratiæ. Sobrietatem enim comitatur continentia. Vnde super Matth. 4. cap. dicit Glossa: Diabolus victus de Gula, non tentat de libidine. Si tentetur aliquis de ira, vel luxuria, vel loquacitate, post excessum in cibo & potu, facile acquiescit: non sic est, si sobrietatem seruauerit. Custodiendum est os à cibis & potibus, quasi proditoribus: qui quanto cum maiori gaudio recipiuntur, tanto plus nocent. Prouerb. 23. Dicitur de vino: Ingreditur blandè, & in fine mordebit vt coluber. Seneca: Voluptates inter res inuisissimas habe, & præcipuè exturba, quæ more latronum in hoc nos amplectuntur vt iugulent.

*Gloss. ordin.
super illud:
Hæc omnia
tibi dabo.*

*Epist. 52. in
fine.*

Custodia verò oris quantum ad locutionem, specialiter valet ad custodiam animæ. & pro illa specialiter videtur dixisse Salomon illud verbum: Qui custodit os suum, &c. Vnde subdit: Qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Loquentem incōsideratè sequuntur hæc mala. Primò, conscientiæ remorsio. Qui multis utitur verbis, lædit animam suam. Secundò, gratiæ euacuatio. Sapiens in verbis amabilem se reddit, gratiæ autem fatuorum effundentur. Tertiò, confusio. Os stulti confusio proximum est. Impius confundit, & confunditur: In futuro verò damnatio, Mors

*Eccl. 20.
Eccl. 20.
Pro. 10.
Ibid.
Ibid.*

& vita in manibus
linguæ.

Secum-

*Secunda pars huius Capit. Quòd magna diligentia est
adhibenda in custodia linguæ quadruplici ratione.*

Quadruplici ratione magna diligentia est
adhibenda circa custodiam linguæ. Primò,
quia eius custodia est valdè difficilis. Secundò,
quia est valde utilis. Tertiò, quia valde indecens
est circa eius custodiam negligentia. Quartò,
quia hæc negligentia est valde periculosa. Dif-
ficultatem custodiendi linguam, primò osten-
dit nobis natura; quæ linguam includit, sicut so-
lent includi crudelia animalia, & indomita, ne
noceant. Secundò, scriptura. In Psal. Pone Do-
mine custodiam ori meo, & ostium circumstã-
tiæ labiis meis. Propter difficultatem custodi-
di linguam, rogat David Dominum de eius cu-
stodia. Domini est gubernare linguam. Non suf-
ficit ad hoc virtus, vel discretio humana. Quis
dabit ori meo custodiam? ori tuo facito ostia, ut
scilicet possit custodiri lingua. Omnis natura
bestiarum, & volucrum, & serpentum, & cæte-
rorum domatur, & domita est à natura huma-
na: linguam autem nullus hominum domare
potest. Et subditur: Est enim inquietum malum.
Utilis est valde custodia linguæ. Si enim lingua
debito modo regatur, de fructu eius potest ho-
mo ditari. De fructu oris sui vnusquisq; reple-
bitur bonis. Pretiosi fructus linguæ, quam Spi-
ritus sanctus regit, qui in specie linguæ apparere
voluit, sunt, modestia in loquendo, oratio, Dei
laudatio, gratiarum actio, peccatorum confes-
sio, proximi eruditio, & consolatio. Linguæ uti-
litatem ostendit Salomon, dicens. Vena vitæ os
iustic

Proverb. 19

Eccl. 22.

Eiusd. 28.

Iac. 3.

Pro. 12.

Pro. 10.

iusti. Sermo est instrumentum sapientiæ: circa *Pro. 10:*
 quod intendunt tres magnæ scientiæ: scilicet
 Grammatica, Logica, & Rhetorica. Et circa
 idem pro magna parte intendit diuina scientia.
 Magnum reputatur scire ea quæ tres dictæ scien-
 tiæ circa sermonem attendunt: sed valde ma-
 gnum est seruire ea quæ in sermone diuina sci-
 entia requirit. Si quis in verbo non offendit, hic *Iacob. 3:*
 perfectus est vir. Qui moderatur labia sua, pru- *Pro. 10:*
 dentissimus est, non solum prudens vel pruden-
 tior. Sermone perpenditur an aliquis sit sapiens.
 In lingua, sapiëntia dignoscitur. Ante sermonem *Eccl. 4:*
 non laudes virum: Hæc enim tentatio est homi- *Eiusd. 27:*
 num. Hieron. In pondere verborum, probatio
 existit humanæ vitæ. Valde indecens est, cum
 custodia linguæ negligitur: & lingua inquina-
 tioni exponitur. Lingua enim est nobile mem-
 brum: rationis organum speciale. In quo mem-
 bro homo specialiter est honoratus à Deo, quod
 specialiter deputatū est diuino officio, electum
 specialiter à Spiritu sancto: quo fit instrumentum
 sapientiæ & gratiæ, scilicet sermo. Valde seruan-
 dum est ab iniquatione os humanum, & quan-
 tum ad labia, & quantum ad linguam. Indecens
 est valde ibi immunditia propter eius nobilita-
 tem. Qui ori suo ab iniquatione non parcit, ab
 homine quasi degenerauit: & in porcum tran-
 sit. Porcus non plus parcit ori ab iniquatione
 quam pedi, vbi ponit pedem ponit & os. Lingua
 quantum ad vsum loquelæ naturaliter est orga-
 num rationis: nec inuenitur naturaliter quan-
 tum ad vsum istum, nisi in habente rationem,
 ideo à ratione regi debet, & ad eius imperium in-
 F actum

actum suum exire. Cùm ad iumentum non pertineat loquela, iustè posset illi Dominus loquelam auferre, qui vt iumentum factus est: & ratione linguam suam non regit. Cùm in membro isto homo præ omnibus creaturis sit honoratus à Deo, valde ingratus est, si eo Deum inhonorat. Creaturæ irrationales vt aues, lingua sua Deum laudando honorant; vnde multum potest offendi Deus, videns se sola lingua humana inhonorari: à qua maximè debuit honorari. Lingua deputata est diuino officio. Ea enim homo Deum orat & laudat. Quia illa Deus oratur: multum cauendum est, ne illa Deus offendatur: quia (vt ait Gregorius) cùm is displicet, qui ad interpellandum mittitur: irati animus ad deteriora prouocatur. Et quia Deus ea laudatur, à peccato seruanda est: quia non est speciosa laus in ore peccatoris. Cùm electa sit à Spiritu sancto, non debet seruire spiritui maligno. Sermo est instrumentum sapientiæ. Sapientia est in corde quasi in quiete: in sermone verò quasi in vehiculo. Per sermonem enim quasi transfertur de vno in alterum. Etiam est quasi gratiæ vehiculum: quia per sermonem datur audiendi gratia. Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis est ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Vnde verba Christi dicuntur verba gratiæ. Mirabantur omnes in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore Dei. Negligentia circa custodiam linguæ valde periculosa est. Multum enim nocet si non custodiatur. Vnde dicitur de ipsa, quod est inquietum malum, plenum veneno mortifero. Et ibidem dicitur

*In Pastoralis prima p.
cap. 11.
Eccl. 15.*

Ephes. 4.

Luc. 2.

Iac. 3.

dicatur: Lingua nostra ignis, vniuersitas iniqui-
 tatis. *Gloss.* Vniuersitas, quia per eam ferè cun-
 cta facinora, aut cōtinuantur, vt latrocinia, stu-
 pra: aut patrantur, vt periuria, falsa testimonia:
 aut defendūtur, vt eūm quilibet scelus excusat
 quod cōmisit. Nocet lingua ei qui loquitur, eua-
 cuando mentem eius bonis. *Bern.* Leuis res est
 sermo: sed grauit̄ vulnerat: aptissimum eua-
 cuandis cordibus instrumentum. *Eccl.* 28. Multi
 ceciderunt in ore gladij: sed non sic quasi qui in-
 terierunt per linguā suam. In eod. Flagelli plaga
 liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet
 ossa. Nocet lingua audienti. *Bern.* Vnus est qui
 loquitur, & tantūm vnum verbum profert: &
 tamen vnum verbū, vno momento, multitudi-
 nis audientiū aures dum inficit, animas interfi-
 cit. Nocet his de quibus loquitur etiā valde re-
 motis: vt lingua eius qui est in Gallia, nocet ei
 qui est vltra mare, vel in Hispania, dum eum in-
 famat. Imo lingua eius qui est in terra, nocet ei
 qui est in cælo: dum Deum blasphemat. In *Psal.*
 Posuerūt in cælū os suum, &c. Et notandū quòd
 cūm homo constet ex corpore & spiritu, sermo
 qui est eius instrumentum, habet aliquid quasi
 corporale, scilicet vocem: & aliquid quasi spiri-
 tuale, scilicet significatiōē: ratione cuius attin-
 git non solum creaturā, sed etiam creatorē, qui
 sermone oratur, laudatur, vel blasphematur.
 Item attingit spiritum creatum. Sermone enim,
 volūtas vnus spiritus alteri manifestatur. Item
 attingit non solum præsentiā, sed etiam præ-
 terita & futura: & non solum propinqua, sed
 etiam remota: ideo multum potest nocere.

*Gloss. ordinis
 ibid.*

*In serm. de
 triplici cu-
 stodia, scilicet
 manus,
 lingua, cor-
 dis.*

*Sermon. 24.
 in Cant.*

*paulò ante
 medium.*

Ecl. 28.

Vna mala lingua, scilicet vnus mali consiliarij destruit patriam vnā. Dicitur de lingua tertia. Ciuitates muratas diuitum destruxit.

Tertia pars huius capituli, quae sunt attendenda in locutione, distinctim explanat.

*In tract. de
instruct. no-
uit. cap. 13.*

AD disciplinam linguæ pertinet attendere, quis loquitur, & cui, & de quo, & quid, & vbi, & quando, & quomodo. Circa primum instruit Hugo de sancto Victore his verbis. Qualitas personarum quatuor modis consideratur: scilicet secundum ætatem, secundum scientiam, secundum officium, & secundum conditionem. Secundum ætatem: quia aliud conuenit locutionibus senum, aliud locutionibus iuuenum. Secundum scientiam: quia aliud conuenit locutionibus sapientum, & aliud locutionibus simplicium. Secundum officium: quia aliud conuenit locutionibus eorum qui negotia terrena tractant: & aliud locutionibus eorum qui sanctioris vitæ quieti, & studio contemplationis inuigilant. Secundum conditionem: quia aliud conuenit locutionibus eorum, qui sunt prælati: & aliud locutionibus eorum qui sunt subditi. Senes debent loqui de discretione bene consulendi; iuuenes de instantia benefaciendi. Sapientes de mysteriis scripturarum: simplices verò de exemplis bonorum operum. Hi qui tractant exteriora negotia, de solertia acquirendi: hi qui quietam vitam ducunt, de disciplina bene viuendi. Prælati de diuisione & prouisione rerum: subiecti de obediētia præceptorum. Circa idem instruimur: Non decent stultum verba composita.

Pro. 17.

fita.

fit. Non est speciosa in ore stulti parabola. Item: *Eccl. 20.*

Quomodo pulchras frustra habet claudus tibia: sic indecens est in ore stulti parabola. Et in-

telligas stultum, non solum cui deest scientia:

sed etiam cui deest bona vita. Circa secundum,

scilicet secundum personam cui loquimur, in-

struit Hugo de S. Victore his verbis: Boni pra-

uorum colloquia aliquando appetere, aliquan-

do vitare debent. Appetere, quando sua exhor-

tatione illos sperant posse corrigi: & de sua sta-

bilitàte confidunt, ut non timeant de eorum

suggestione praua corrumpi. Quando vero &

illorum duritiam, & suam infirmitatem confi-

derant: expedit eis ut fugiant: ne dum illos non

valent suis admonitionibus corrigere, paulatim

incipiant ipsi ad prauitatem illorum declinare.

Cum ergo propter nostram ædificationem lo-

quimur, cum illis loquamur, quorum doctrina

possumus ad virtutem instrui. Cum autem lo-

quimur propter ædificationem proximi, cum

illis loquamur, quos speramus per nostram ex-

hortationem à prauitate sua posse emendari: a-

liquin & sapientes velle docere, superbia est: &

obstinatos corripere, insipientia. Circa illud in-

struimur: In auribus insipientium ne loquaris:

quia despicient doctrinam eloquij tui. Noli ar-

guere derisorem. Cum stulto ne multum lo-

quaris. Nolite sanctum dare canibus: neq; mit-

tatis margaritas vestras ante porcos. Canes sunt

detractores, porci cōtemptores. Loquens cum

illo, quem sperat exhortatione sua posse corrigi,

instruitur ab Hugone de S. Victore his verbis:

Id profecto maius dici conuenit, quod ad illud,

Eccl. 20.

Pro. 26.

*In tract. de
instruct. no-
uit. cap. 14.*

Pro. 23.

Ibid. 9.

Eccl. 22.

Matth. 7.

*In tract. de
instruct. no-
uit. cap. 14.
à med.*

in quò tempore plus laborat, malum sanādum, consilio commodiori occurrit. Verbi gratia: Quando constantiam laudare volumus, ad pusillanimes, nō ad superbos sermonem nostrum dirigere debemus: quia cū vitium superbiæ nonnunquam sub prætextu constantiæ se contegat, si superbis cœperimus laudare constantiā, dum eos ad virtutē hortari credimus, amplius eos in suo vitio confirmamus. Exhortemur ergo ad constantiā timidos, ad timorem superbos, ad frugalitatē prodigos, & ad liberalitatem auros. Similis instructio habetur: Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia. Admonitio debet esse secundum defectum gratiæ, quem habet ille quē admonemus. Item secundum capacitātē auditorum, formādus est sermo doctorum: vt dicit Greg. Et hoc non solum quantum ad sublimitatē vel subtilitatē doctrinæ, sed etiam quantum ad prolixitatē. Aliqui minus capacibus tot & tanta dicere volūt, quod nihil retinent. Ipsi volunt ponere dolium vnum vini in lagenā vnam, vel cyphum vnū. Attendere debet etiā qui loquitur, vt sermo eius materiæ congruat. Senec. Vitiosum est in re serua delicatum inferre sermonē. Non decet etiam cū de diuinis loquimur, vt exemplis vilibus vtamur. Reprehensibile est etiam, circa paruā negligentiam nimium zelum ostēdere. Alij quærunt ensē ad muscā occidendam, & securim ad ouum frangendum. Tales sunt qui erga modicam negligentiam ita mouētur, ac si esset magnum peccatum: quod non debet fieri, maximè cū hoc facile potest corrigi. Circa quartum, scilicet circa id

Ecc. 37.

*In prologo 3.
prim. in pasto. in med.*

ea id quod dicendum est, instruimur: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Semper vester sermo in gratia sit sale conditus. Benedictus in regula sua: Scurrilitates vel verba odiosa, & ad risum mouentia, æterna clausura in omnibus locis damnamus: & ad tale eloquium discipulum os aperire non permittimus. Bern. in lib. de consideratione: Inter sæculares nugæ sunt nugæ: in ore sacerdotum blasphemiam. Interdum si incidant, ferendæ fortasse, referendæ nunquam. Consecrasti os tuum Euangelio: iam talibus aperire illicitum est: affuescere sacrilegium. Idem: Verbum scurrile, quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore: etiam ab aure relegandum est. Fædè ad cachinnos moueris: fædius moues. Tacendum esse etiam propter defectum intelligentiæ, ostenditur; Si est tibi intellectus, responde proximo tuo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris verbo indisciplinato. Propter reuerentiam auditorum tacendum esse etiam, ostenditur; In medio seniorum ne adicias loqui. Quod propter obstinationem malitiæ sit tacendum, ostensum est prius. Circa modum loquendi instruit Hugo de sancto Victore his verbis. Modus loquendi in tribus consistit: hoc est, quo gestu, quo sono, qua significatione quid dicatur. Disciplina iubet, ut loquentis sit modestus gestus & humilis, sonus demissus & suavis, significatione vera & dulcis. Modestiam debet habere gestus loquentis, ut nec inordinate, nec impudicè, nec turbulentè inter-

*Eph. 4.**Coll. 4.**Cap. 6. in fine illius.**Lib. 2. paulo à fine illius**Eccl. 5.**Eccl. 11.**In tract. de instruct. nouit. cap. 17. in princip.*

loquendum membra moueat: aut aliqua indecenti conformatione, aut transmutatione vultus, prolationem sui sermonis imminuat. Humilis debet esse gestus loquentis, vt apud auditores gratiam sermo eius inueniat. Sonus loquentis, debet esse remissus: ne strepitu aut immoderata clamofitate auditores suos aut iniuste terreat, aut iuste offendat. Porrò detrahere vel detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Seneca. Sermones vtilis magis quam facetos & amabiles, amatores potius quam obsecundantes. Idem: Si tempus iocos exigat, hos cum dignitate sapientie gerere. Non erit tibi scurrilitas, sed grata vrbalitas. Sales tui sine dente sint: ioci tui sine vilitate. Idem: Non sis aliorum curiosus scrutator, neque acerbus reprehensor: sed sine reprehensione & exprobratione correptor: ita vt admonitionem hilaritate praeuenias: & errori facile veniam dato: nec extollas quemquam, nec deicias. Requirenti facile responde, contententi facile cede: nec in iurgia detractionesque descendas. Idem: Rari sermonis sis ipse, sed loquentium patienter; seuerus sis, non saeuus, sed hilarem non aspernans. Circa locum vbi loqui debemus, instruit Hugo de sancto Victore his verbis: Cum aliquid dicere volumus, prius vbi illud dicere conueniat consideremus. Nam quaedam sunt loca, vbi silentium seruandum est: quaedam vero in quibus humanos sermones, id est, confabulationes edere ad alterutrum non licet: exceptis his verbis, quibus homo cum Deo, vel ad Deum loquitur, quando in orationibus vel in

lectioe

*In tract. de
instruction.
quous. ca. 15.
in princip.*

lectionibus, sitie in hymnis & canticis, manifestè
 vel occultè prolatis Deo famulatur. Vnde &
 beatus Augustinus in regula: in oratorio nihil
 agendum esse dicit, præter id ad quod factum
 est. Et intelligit illud August. in oratorio nemo
 aliquid agat, nisi ad quod factum est: non solum
 de opere, sed etiam de locutione. Item Hugo:
 Non debemus ea quæ sunt pluribus dicenda, in
 occulto edere: nec ea quæ sunt paucis reuelan-
 da, in manifesto propalare. Sapiens: Quidam ea
 quæ solis amicis committenda essent, his quos
 habuerunt obuiam, narrant. Non possunt ali-
 qui auditum verbum tenere. Sagitta infixæ fe-
 mori canis: sic verbum in ore stulti. In eodem:
 A facie verbi parturit fatuus, parturiens non
 quiescit donec partum emiserit: nec fatuus do-
 nec verbum protulerit. Attendendum est etiam
 tempus loquendi. Sermo oportunus est opti-
 mus. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur
 verbum in tempore suo. Homo sapiens tacebit
 vsque ad tempus. Ex ore fatui reprobabitur pa-
 rabola, quia non dicit illam in tempore suo. Tem-
 pus tacendi, & tempus loquendi. Hugo de san-
 cto Victore: Tempus tacendi, tempus loquendi
 præcedere debet: quia prius per silentium, tem-
 pore tacendi discitur: quod postea per verbum,
 tempore loquendi proferatur. Aliquando de-
 bemus tacere, quia alter prior cepit loqui: ne
 forte si sermonem verborum nostrorum prola-
 tione interrompimus, & eum qui loquitur, &
 eos qui audiunt pariter offendamus. Aliquan-
 do tacendum est: quia ad id quod dicere volu-
 mus, animos auditorum paratos adhuc non esse

*In 3. regula
 non procul
 à princip.*

*Senec. epist.
 3. à med.
 Eccl. 19.*

Pro. 15.

Ibid. 25.

Eccl. 20.

Ibid.

Eccl. 3.

*In tract. de
 nouitiorum
 instruct. ca.
 16. tom. 2.*

consideramus. Aliquando tacendum est: propter multiloquium vitandum, vel quia ipsi qui locuturi sumus, nōdum apud nosmetipsos congruam loquendi formam inuenimus, quia profectō animus auditorum magis offenditur, si sermo qui ædificare debet, confusus & inordinatus proferatur. Aliquādo tacendum est: quia hi qui præsentes habentur, nequaquam tales sunt, ad quos verbum debeamus facere. Quod duobus modis fieri potest: scilicet vel dum reuerentia dignitati personę impenditur: vel dum malitia incorrigibilis, & ideo indigna admonitione existimatur. Et subdit; quōd sermonem eorum qui priores nobis cœperunt loqui, non debeamus interrumpere, ostendit Iob: qui cū de disciplina sua & aliorum reuerentia erga se loqueretur, inter cætera sic ait: Qui me audiebant: expectabant sententiam meam: & intenti tacebant ad consilium meum, &c. Sæpe propter infirmitatem auditorum tacendum est, vt Dominus suo exemplo docet: qui cū Apostolos suos adhuc imbecilles, & ad sublimioris doctrinæ eruditionem imparatos aspiceret, ait: Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modō. Multiloquium timendum esse insinuat Salomon, dicens: In multiloquio non deerit peccatum, qui autem moderatur labia sua, prudētissimus est. Vnde de Christo legitur: Non clamabit. Seneca. Vox fit sine clamore. Suavis debet esse: ne prolationis asperitate tantō fiat animis audientium onerosior, quantō ad aures durior venit & iniucundior. Significatio, id est, sententia sermonis debet esse vera, Aug. in libro de

Iob 29.

Ioan. 16.

Pro. 10.

Isa. 42.

de doctrina Christiana: Minus intelligantur, minus placeant, minus moueant quæ dicantur: vera tamen dicantur & iusta. Hugo de sancto Victore: Cum veritate necesse est vt sermo loquentis dulcedinem habeat: quia sæpe etiam veritas auditori amara efficitur, si aut sine ratione, aut sine dilectione, hoc est, si vel importunè vel impie contra eum proferatur. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos. qui sapiens est corde, appellabitur prudens: qui dulcis est eloquio, maiora reperiet. Magis enim proficiunt, qui habent dulcedinem linguæ, quàm qui habent magnam sapientiã in corde. Et notandum quòd sermo noster debet esse purus. Purus sermo, pulcherrimus, firmabitur à Domino. Purus debet esse à falsitate, purus à noxietate proximi, & purus à contumelia Dei.

*In tract. de
instruct. no-
uit. cap. 17.
circa med.
Eccl. 6.
Ibid. 16.*

In quarta parte huius capituli, quatuor quæ multum ad linguæ custodiam valent, enumerantur.

Quatuor sunt, quæ multum valere possunt ad linguæ custodiam. Primum est, quod ante portam oris barræ ponantur. Secundum est, vt porta oris rarò aperiatur. Tertium est, vt aperta porta citò claudatur. Quartum, vt in ea clavis habeatur. Quasi barræ ante portam oris, sunt firma proposita declinandi illas personas, cum quibus per linguã peccare solemus, vel loca illa in quibus habemus occasione peccandi per linguam; Vel tenendi silentium in illis horis, in quibus homo facilius per linguam labitur: vt est hora post sumptionem cibi
& po-

*Pro. 18.**Jacob. 1.**Pro. 10.**Eccl. 4.*

& potus, & alia similia proposita salubria, valentia ad custodiam linguæ. De his barris habetur: Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma, & iudicia quasi vectes vrbium. Proposita ex iudicio rationis facta, sunt quasi vectes vel quasi barræ. Rarò aperienda est porta oris, & citò claudenda. Sapiens: Ad summam perfectionem te volo esse breuiloquum, rariloquum, & submissa voce loquentem. Sit omnis homo tardus ad loquendum. Seneca: Tardiloquum te esse iubeo, & propè erit tibi Deus. Idem: Aurem verbis frequentius, quàm linguam accommoda. Sicut multiloquiù frequenter habet peccatum, secundum illud: In multiloquio non deerit peccatum: sic breuiloquium valet ad hoc, vt caueatur peccatum. Triplicem clauem debet habere porta oris. Primam in arca cordis. Secundam in manu Prælati. Et tertiam in manu Dei. Locutionem viri religiosi debet præcedere mentis deliberatio, id est, prius veniat sermo ad lumè quàm ad linguam. Eccles. 5. Ne temerè quid loquaris. Noli citus esse in lingua. Eiusd. 21. Verba prudentum statera ponderabuntur. Sapiens habet os in corde, in cordis scilicet potestate & dispositione: stultus cor in ore. In eodem: In ore factorum cor illorum: & in corde sapientum os illorum. Religiosus etiam antequam loquatur, à Prælato suo licentiã debet petere. Qui nesciente & nolente Prælato ad loquendum portam oris aperit, postquam clauè ei tradidit, fractor templi spiritualis esse videtur, & quasi fur, faciendo clauem contra clauem. Orationem etiam debet ad Deum præmittere, cuius est linguam gubernare

nare: vt linguam regat, ne in ea offendat. In Psal.
Domine labia mea aperies.

*Quinta pars huius capituli, quantum valet claustrale
silentium ad lingua custodiam: bonaq; ex eiusdem
custodia prouenientia lucide ostendit.*

Circa claustrale silentium notandum, quod
pro eius obseruantia zelare multum de-
bent Prelati, qui claustra habent in sua custodia.
Claustrum absque obseruatione silentij, est ve-
lut equus sine freno: Si equis frena in ora mitti- *Iac. 3.*
mus, ad consentiendum nobis, & omne corpus
eorum circumferimus, & cetera. Sessor equi li-
cet cæteris membris eius libertatem concedat,
ori tamen frenum imponit. Sic rector claustri,
frenum silentij debet ori imponere. Absq; fre-
no silentij vana est religio: Si quis putat se reli- *Iacob. 1.*
giosum esse, non refrenans linguam suam, sed
seducens cor suum: huius vana est religio. Reli-
gio absque silentio, est quasi claustrum habens
guerram absque porta, & absq; muro. Memen- *Iob. 40.*
to belli, nec vltra addas loqui. Ori tuo facito o- *Eccl. 28.*
stia. Sicut vrbs patens, & absque muri ambitu: *Pro. 25.*
ita vir qui non potest in loquendo cohibere spi-
ritum suum. Religiosus vir qui non seruat silen-
tium, potest dicere illud: Quasi rupto muro & *Iob. 30.*
aperta ianua irruerunt super me. Silentium, quasi
bestiam crudelem & indomabilem, lingua in-
clusam custodit: Linguam nullus hominum *Iacob. 3.*
domare potest. Foueam obstruit, per quam in-
finiti perierunt: Propter peccata labiorum rui- *Pro. 12.*
na proximat malo. Beatus qui non est lapsus *Eccl. 14.*
verbo ex ore suo. Silentium os claudit, vnde
flamma

Jacob. 3.

flamma infernalis exit. Lingua ignis est, inflama-
mata à gehenna. Silentium malitiam suffocat.

Eccl. 19.

Qui odit loquacitatē, extinguit malitiam. Lin-
guam maledicam emendat. Hieronymus: Lin-
guam maledicam indictum emendat silentium.

Isa. 30.

Hominem roborat. In silentio & spe erit forti-
tudo vestra. Sicut ad fortitudinem obsessorum
in castro valet clausura bona cum forti adiuto-
rio: sic ad spiritualem fortitudinem valet silen-
tium cum spe de celesti adiutorio. Abbas Pastor.

Omnis labor quicumque euenerit tibi ex taci-
turnitate, superabitur. Sicut pugil nunquam vel
rarò vincitur, nisi verbum malum dixerit: sic
vix vincitur homo à diabolo, si à verbis malis
cauerit. Claustrum pacificat. Prouerb. 26. Qui
imponit stulto silentium, iras mitigat. Silentium
diuino eloquio auditum præparat. Tren. 3. Bo-
num est præstolari cum silentio salutare Dei.

Verbum increatum non reuelat secreta sua in
tumultu. Ecclesiast. 32. Vbi auditus non est, non
effundas sermones. 1. Regum 3. Loquere Do-
mine quia audit seruus tuus. Silentium seruo-
rem deuotionis seruat. Sicut solet obstrui vas, in
quo fit vinum ferratum, vt vinum fit fortius: sic
oportet vt claustralis seruet silentium, vt seruo-
rem deuotionis fit in eo. Si verò os eius ad loquaci-
tatem fit apertum: quidquid deuotionis est in
eo, exhalat. Eccles. 20. Gratia fatuorum effun-
dentur. August. Loquela fit in necessitate, taci-
turnitas in iocunditate. Ad taciturnitatem mo-
nemur exemplo Christi: Quasi agnus coram
tondente se obmutescet, &c. Gloss. Pilato vel
Herodi pauca respondit, ne salus humani gene-
ris

*Isa. 53.**Glos. ord.**ad illud, nō**aperuit os**suum.*

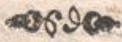
Herodi pauca respondit, ne salus humani gene-
ris

ris differretur. Libenter ergo & tu tacere debes: ne impediatur salus tua. Abbas Agathon per triennium lapidem in ore suo mittebat, donec taciturnitatem disceret. Qui non habet discretionem loquendi, habeat discretionem tacendi. Seneca. Taciturnitas homini stulto pro sapientia est. Prouerb. 17. Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur. Rarò tamen gratia tacendi in stulto inuenitur. Sapiens: nemo stultus tacere potest.

De disciplina in comestione. Et primo disciplina in mensa commendatur.

CAPVT VI.

Disciplina in mensa multum est commendabilis. Ipsa in loco illo immunditiam cauet, in qua multum hominibus displicet, scilicet ad mensam. In membro illo etiam munditiam seruat, in quo immunditia maximè indecens est, scilicet, in ore. Per eam, offensam Dei cauemus, quando eam maximè debemus cauere, scilicet quando bonis eius vtimur. Magna peruersitas est Deum offendere, cum in mensa eius sumus. Cauent latrones aliquot diebus, ne eis noceant, cum quibus comedunt. Per eam etiam fit, vt cum reficitur corpus, reficiatur & animus. Iustus comedit & replet animam suam. Ipsa etiam facit, vt cum pascitur homo, pascatur & *Pro. 13*
Deus. Puritatem enim seruat, qua delectatur Deus. Canticorum 2. Qui pascitur inter lilia, &c.

Secunda pars huius capituli: in quibus disciplina seruanda sit in mensa.

*In tract. de
inst. nouit.
cap. 18.*

*Eod. cap.
nunc antea
citato.*

*Eod. lib. &
cap. citatis.*

Quantum ad quatuor est seruanda disciplina in mensa, scilicet quantum ad taciturnitatem, quantum ad visum, quantum ad continendi se modum, & quantum ad cibi & potus sumptionem. De tribus primis dicit Hugo de S. Victore his verbis: Debet quisque inter epulas conseruare disciplinam in semetipso, videlicet vt linguam suam à loquacitate restringat, & oculos suos à circumspeditione cohibeat: & vt cetera membra omnia cum modestia, & quiete contineat. Idem de taciturnitate. Taciturnitas inter epulas necessaria est, idcirco, quoniam lingua, quæ omni tempore prona est ad peccatum, labitur periculosius, cum per crapulam inflammata fuerit: si ad loquendum relaxetur. Propterea diues qui inter epulas loquacitati seruiert, post in inferno positus vehementius in lingua ardebat. Idem: Custodia oculorum inter epulas propterea necessaria est, quia non decet, ibi precipue, vt vagos quis habeat oculos, neque curiosè respiciat, & vt amplius aliquid dicam, impudenter ea quæ apud alios aguntur circumlustrando perspiciat: sed vt potius dimissis luminibus, ea tantum quæ sibi apposita sunt, attendat. Idem: Custodia quoque se continendi ibi negligenda non est, quatenus videlicet neq; in habitu, neque in gestu indecens aliquid aut inhonestum agatur: nihil cum strepitu aut tumultu fiat: sed omnia membra cum modestia & tranquillitate in disciplina contineantur.

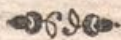
Ad

Ad disciplinam in sumptione cibi & potus pertinent, quid, quantum, & quomodo sit sumendum. In libro de vita solit. Cura carnis agenda est sobriè, & cum quadam spirituali disciplina: vt neq; in modo eius, nec in qualitate, neq; in quantitate aliquid appareat, quod non deceat seruum Dei. In eod. Ipsa necessitas non seculariter, non carnaliter, expleatur: sed sicut conuenit seruo Dei. Nam etiam ad sanitatem corporis cibus quantò honestius & ordinatius ingeritur, tantò facilius & salubrius digeritur. Obseruandus est ergo sumendi modus, & tempus, cibi qualitas & quantitas. Tempus, ne ante horam. Qualitas, qua scilicet vtitur communitas fraternitatis: excepta causa manifestæ necessitatis. Qui tempus comedendi præuenit, nõ expectat donec salsa parata sit, scilicet fames: vnde cibum insipidum comedit. Seneca: Solus panis, bonus fiet tibi; cum tenerum & similagineum fames reddit: ideo non edendum, antequam illa imponat. Expectabo ergo, nec antè edam, quàm aut bonum panem habere potero: aut malum fastidire desiero. Ber. Prudenter sobrietq; conuersanti satis est ad omne condimentum, sal cum fame. Sapiens: Desideriis omnia condiuntur. Qui in religione est, non debet nimis preciosa vel delicata expetere: nec rara vel insolita requirere: nec nimis accuratè & lautè præparata concupiscere.

Bernard.

*Epist. 120.
habet aliquid de hoc.*

Epist. 1. declinando ad finem.

G

Quod

Quod preciosi cibi non sunt querendi. Tertia pars huius capituli.

AD non expetendum preciosa, primo debet eum monere professio voluntariæ paupertatis. Qui parum vult habere consequens est, vt parum velit expendere. Qui precium non habet, preciosa querere non debet. Senec. Pauper, vbi diuites cœperit imitari, perit. Secundo, affectio pietatis, quã debet habere ad pauperes Dei filios & fratres suos: inter quos multi sunt qui etiam panem nō possunt habere. Qualis est fraternitas, quod alij non habeant necessaria, alij habeant superflua? Magna puerfitas quod vilis seruus preciosa querat: cū Dominum suum in pauperibus egere sciat. Non videtur verum membrum esse illius, cuius Christus est caput, qui indigentia membrorum eius non competitur: Si quid patitur vnum membrum, competiuntur omnia membra. Fidem posside cum amico tuo in paupertate illius: vt in bonis eius læteris. Bernardus: Noli putare gratuitū, quo impendis proximo: velis nolis debitor es.

1. Cor. 12.
Eccl. 22.

Tertiò, peccatum quod est in acquirendo. Frequenter enim sumptus quibus preciosa habentur, acquiruntur vel cum periculo eius qui eis vtitur: vel illius à quo dantur. Noluit Dauid bibere aquam quam sibi attulerant tres fortes sed libauit eam Domino, dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc. Num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Melius est sine periculo tantum panem & aquã sumere, quàm cum periculo

2. Reg. 23.
1. Mach. 5.

culo preciosa habere. Iudas secessit in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes demorabantur, ne participes essent coinquinationis. Quarto, conditio corporis. Cum enim corpus vas sit, ubi corrumpitur quod infunditur: fatuum videtur esse, ibi preciosa ponere. *Ululate omnes* *Ioel. 1.* qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam perit ab ore vestro. Non sic est in aliis sensibus. Non enim corrumpitur res pulchra, cum semel visa fuerit: nec res odorifera, cum semel odorem eius aliquis perceperit. Non videtur quod Deus voluerit hominem quærere cibos pretiosos, qui eandem assignauit cum iumentis escam. *Ecce dedi vobis herbam afferentem semen supra terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam & cunctis animantibus terræ.* *Gen. 1.* Quod cibi preciosi quæruntur, hoc frequenter accidit, vel ex delectationis amore, vel ex ambitione, & utrobique est magna fatuitas. Fatuum est sumptus magnos facere pro breui delectatione, quantum transitus cibi per guttur durat, solum durante. Item valde fatuum est & peruersum pascere oculos mundi de hoc, quod subtrahitur in pauperibus famelico ori Dei.

Quod delicia non sunt quærenda corpori. Quarta pars huius capituli.

Multis de causis fatuum est corpori suo delicias procurare. Primo, quia qui delicatis utitur, infirmitati corporis sui medicum adhibet, unde infirmitas aggrauatur. Se-

Lib. 10. cō- cundum Augustinum sumenda sunt alimen-
fes. cap. 31. ta, sicut medicamenta; sed, sicut dicit Gregor.
in prin. Medicamentum in vulnus vertitur, quando ex-
rom. 1. quisito remedio paulo diutius inhærentes, ex
 eo grauius deficiamus, quod improuidè ad refe-
 ctionem paramus. Secundo, quia dum aliquis
 delicatis vtitur, hosti eius consuetudo mala su-
 per eum acquiritur, quæ vix excutitur. Seneca:

Epist. 39. Voluptatibus se immergunt, quibus in consue-
post mediū. tudinem adductis carere non possunt: & ob hoc
 miserimi sunt, quòd eò peruenerunt, vt illis
 quæ sunt superflua, facta sint necessaria. Con-
 suetudo mala pertinens ad vitium gulæ vix de-
 ponitur. Coruus non est reuersus ad arcam. A-

Gen. 8. ctus, vnde generatur hoc vitium, & augetur, &
 multum frequentatur: ideo hoc vitium vix de-
 dicitur. Glutinum est valde forte, & quasi in-
 dissolubile. Vxorem duxi, ideo non possum ve-
 nire. Ad matrimonium pertinet indissolubili-
 tas. Vxorista est voluptas carnis. In hoc matri-
 monio, in quo diabolus coniungit, solus Deus
 separat.

Bernard. Tertio, quia qui delicata corpori suo parat
 adiutoria hosti suo procurat. In libro de vita so-
 lit. De condimentis sufficit vt fiant comestibiles
 cibi nostri, non autem concupiscibiles vel de-
 lectabiles. Sufficit enim concupiscentiæ malitia
 sua: quæ cum vix aut nullo modo pertransire
 possit ad finem explendæ necessitatis, nisi per
 viam quantæcunq; delectationis: si cœperit ac-
 cipere irritamenta ab eis, qui perpetuum susce-
 perunt bellum aduersus eius oblectamenta, fi-
 unt duo contra vnum, & periclitatur conscien-
 tia.

tia. Quartò, quia vsum deliciarum frequenter
 excessus comitatur, vnde corporis infirmitas &
 sæpe mors sequitur. Seneca. Potest sæpe nostra
 prouidentia huic corpusculo moram prolon-
 gare lōgiorem, si voluptates, quibus maior pars
 corporum perit, poterimus regere & coërcere.
 Idem: Ipsæ voluptates in tormenta vertuntur.
 Idem: Quis hostis in quenquam tam contume-
 liosus fuit, sicut in quosdā voluptates suæ sunt?
 Sufficit alicui, si hostem suum excœcat, sed vo-
 luptates non solum excœcant voluptuosos, sed
 etiam impotentes reddunt, & contractos & le-
 profos, & aliis infirmitatibus affligunt eos, &
 tandem interficiunt. Chrysoft. Hi qui in deliciis
 & luxuriis vitam ducunt, resoluta corpora & o-
 mni cera molliora circumferunt, atq; infirmita-
 tibus repleta: quibus ad culmen malorum po-
 dagræ tremor, & immatura senectus accedit: &
 est semper vita in medicis & medicamentis: sen-
 sus autem tardi, & graues, & obtusi, & quodam-
 modo sepulti. Seneca. Victus tibi fit ex re facili:
 nec ad voluptatem, sed ad cibum accede, pala-
 tum tuum fames excitet, non sapes. Cùm os
 non solum sibi cibum sumat, sed toti corpori,
 nec quod sumit sibi retineat, sed ad membra
 transmittat, nō est habendus respectus in sum-
 ptione cibi, ad os tantum, sed ad corpus. Ali-
 quando enim quod nimis est corpori, parum est
 gulæ: & quæ gulæ sunt delectabilia, corpori sunt
 noxia. Vnde si ille qui habet multitudinem ci-
 borum delicatorem, tantum vult inde fumere
 quod sit satiata gula, potest inde incurrere infir-
 mitatem, vel etiam mortem. Similiter accidere

*Epist. 24. d
 medio.*

*In serm. in
vigilia B.
Andree.*

Pro. 10.

Pro. 19.

Pro. 13.

*Serm. 3. in
natali Do-
mini ante
mediam.*

potest in illo, qui in cibis non attendit, nisi vt
gulæ sint delectabiles. Quod enim est gulæ dele-
ctabile, potest esse corpori mortiferum. Non
congruunt deliciae tempori, in quo sumus. Ber-
nardus. Vniuersum tempus præfens poeniten-
tiæ, vigilia quædam est solennitatis magnæ, &
æterni sabbati quod præstolamur. delitiæ so-
lennitati conueniunt, non vigiliæ. Non con-
gruunt etiam delitiæ loco in quo sumus. Lo-
cus enim est exilij, vallis lachrymarum & mise-
riarum, non locus deliciarum. Non eiecit Do-
minus hominem de loco deliciarum, vt hic sibi
delicias procuraret. Item non congruunt deli-
tiæ statui corruptionis, in quo nunc est huma-
na natura. Quæ facilè corrumpuntur, melius
seruatur in aqua falsa, quàm in aqua dulci. Ho-
mo, etiam in statu naturæ bene institutæ, positus
in delitiis, corruptionem incurrit: quem tribu-
latio quasi aqua falsa in statu naturæ destituta
custodit. Non congruunt etiam delitiæ serui
conditioni corporis. Seruo maleuolo, tortura
& compedes congruunt: non delitiæ. Prouerb.
29. Qui delicatè à pueritia suum nutrit seruum:
postea sentiet eum contumacem. Item nõ con-
gruunt delitiæ stultitiæ corporis; ad cuius cor-
rectionem virga necessaria est. Virga in dorso
eius qui indiget corde: Non decent stultum de-
licia. Per stultum cibo satiatus mouetur ter-
ra: Stultus cibo satiatus, est homo carnalibus
deliciis repletus. Non congruunt etiam statui
Christiani. Bernardus. Christus qui non falli-
tur, elegit quod carni molestius est: id ergo me-
lius, id vtilius, id magis eligendum est. Exemplo
ergo

ergo Christi, non carni delectabilia, sed molesta debet Christianus eligere. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Qui non accipit crucem suam, & sequitur me: non est me dignus. Christianus debet potius eligere cum populo Dei carnis afflictionem: quàm inordinatam cum seruis diaboli consolationem, sicut de Moyse legitur: Magis eligens affligi cum populo Dei, quàm corporalis peccati habere iocunditatem. Specialiter, statui religionis non congruunt delitiæ. In deserto religionis non sunt querendæ delitiæ carnales: sed à Deo querendæ & sperandæ spirituales. Tunc Deus filiis Israël, manna dedit in deserto, cum cibusterrenus defecit. Affixi te penuria, & dedi tibi manna. Qui terrenas delicias non vult habere, cœlestes potest sperare. Gregor. Si à carne quod libet abscindim⁹: mox in spiritu quod delectat inuenimus. Columba fugit aquam, scilicet aquam carnalis voluptatis. Bernar. Delicata est diuina consolatio: & non datur admittentibus alienam. Ioan. 16. Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos. Bern. Quis audeat de cætero carnis illecebris phantasticis deditus paracletum expectare? Qui claustrum ingreditur, carcerem prælegit, in quo pro peccatis suis puniatur: ne pro eis infernali carceri tradatur. Nō est autem carcer locus deliciarum. Qui religionem intrat, exemplo & amore Christi crucem ascendit, Non est crux locus deliciarum. Non est ibi propinatum Christo vinum electum: sed vinum mirrhatum, vel acetum felle mixtum. Religio locus est, vbi intendendum est

*Gal. 5.**Matth. 19.**Hebr. 11.**Deut. 18.**Gen. 8.**Ad sensum
hoc habet
serm. 3. &
6. de ascen-
sio. Domin.**Matth. 27.**Luc. 23.*

veræ sapientiæ percipiendæ: quod impediunt multum deliciæ. Iob. 29. Sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentium. Pulchrè dicitur apud Græcos. Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Seneca: Copia ciborum subtilitas intellectus impeditur; Abstinencia verò à deliciis valet ad intelligentiam. Daniel. 1. Pueri qui cibos regios contempserunt, grossis cibis contenti, intelligentiores cæteris inuenti sunt. Deliciæ ergo viro religioso non congruunt.

Epist. 15. partem à prim.

Quinta pars huius capituli, quod non sunt quærendi cibi insoliti.

In tract. de institut. novit. cap. 19.

Rara & insolita, qui est in religione, non debet querere: & labori ministrantium debet parcere. Hugo de sancto Victore, Alij noua quædam & insolita ciborum genera exquirunt: ita vt sæpe propter vnus hominis ventrem per omnes circumpagos turba famulorum discurrat. Hoc aliquando per rumorem elationis accidit. Qui enim appetunt aliis excellentiores esse in ieiunio suo, aliquid speciale volunt facere. Hieron. Sint tibi pura ieiunia, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa. Quid prodest oleo non vesci, & molestias quasdam difficultatesq; ciborum quærere? Carica, piper, nuces, palmarum fructus: tota hortorum cultura vexatur, vt cibario non vescamur pane. Idem. Audio præterea quosdam contra naturam rerum hominumq; aquam non bibere, nec vesci pane: sed sorbitiunculas delicatas & contrita olera. Proh pudor, non erubescimus huiusmodi ineptiis, nec tædet superstitionis: insuper etiam famam

famam abstinentiæ in deliciis quærimus. Fortissimum ieiunium est aqua & panis: sed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua viuimus, quasi publicum & commune ieiunium nõ putatur.

Sexta pars huius capituli, & dissuadetur ciborum studiosa preparatio.

Qui in religione est, non debet studiosè preparata appetere. Cibos enim studiosè & lautè præparare, est gladium sui hostis acuerè. *In tract. de institut. no. vit. cap. 19. à med.* Hugo de sancto Victore: Alij supersticiosi nimis in præparandis cibis studium adhibent, infinita decoctionũ & frixurarum, & condimentorum genera excogitantes: modò mollia, modò dura: modò frigida, modò calida: modò cocta aqua, modò assa: modò pipere, modò allio, modò cumino, modò sale condita: secundũ consuetudinem regnantium desiderantes. Bern. Quis dicere sufficit (vt cætera taceam) quod modis oua solaversantur & vexantur: quanto studio euertuntur, subuertuntur, liquantur, durantur? Et nunc quidem frixa, nunc assa: nunc mixtim, nunc separatim apponuntur. Vt quid autem hæc omnia, nisi vt soli fastidio consulatur? Ipsa deinde qualitas rerum talis decoris apparere curatur, vt non minus aspectus quàm gustus delectetur. Et cum iam stomachus crebris ructibus sese repletum indicet, necdum tamen curiositas satiatur: sed dum oculi coloribus, & palatum saporibus illiciuntur, infelix stomachus, cui nec colores lucent, nec saporès demulcent, dum omnia suscipere cogitur, oppressus magis obruitur,

In Apolog. ad Guilielmum abbatem in cap. Dicitur.

*In Apolog.
ad Guiliel-
mum abba-
tem, cap.
Dicitur.*

tur, quam reficitur. Studiosa ciborum præpara-
tio, frequenter est occasio quod nimis de cibo
& arte coquorum cuncta apparantur, vt quatu-
or vel quinque ferculis deuoratis, prima non im-
pediant nouissima: nec satietas minuit appeti-
tum. Venter quidem dum vescitur, oneratur:
sed varietas tollit fastidium. Quia enim puras,
vt eas Deus creauit, epulas fastidimus, dum alia
aliis multifariè permiscetur, & spreis natura-
libus, quos Deus indidit rebus, quibusdam a-
dulterinis gula prouocatur saporibus, transfitur
nimirum meta necessitatis, sed necdum dele-
ctatio superatur.

Septima pars huius capituli. De quantitate cibi.

*In tract. de
institur. no-
uit. cap. 20.*

Ezech. 4.

*Eccl. 37.
Luc. 21.*

DE quantitate cibi sumendi, dicit Hugo de
sancto Victore; Mensura hæc mihi vide-
tur, vt neque contra honestatem, neque supra
necessitatem. Non omnis venter idem sapit
alius sic, alius verò sic. Cui minus sufficit: iste
priusquam ad turpitudinem edacitatis veniat
in superfluitatem offendit. Cui multum opus
est, in eo sæpe honestas comedendi læditur: eti-
am priusquam ad superfluitatem veniatur. Er-
go illi cui parum satis est, superfluitatem caue-
at: ille verò cui multum opus est, magis ad ho-
nestatem attendat. Cibus tuus quo vesceris, erit
in pondere. Multum noxia est animæ & corpo-
ri sumptio nimia cibi & potus. Propter crapu-
lam multi obierunt. Attendite ne grauentur
corda vestra crapula & ebrietate. Crapula est
cruda epula. Seneca: Ede citra cruditatem: bibe
citra

citra ebrietatem. Sobrietas verò in cibo & potu, animæ & corpori multum est utilis. Chrysofostomus, Nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur, nihil sic ægritudinem fugat, sicut moderata refectio. Excessus in cibo frequenter est occasio ferculorum multitudo: quæ non solum animæ, sed etiam corpori est nociua. Seneca: Fastidientis stomachi est, multa degustare. Quæ ubi varia sunt, & diuersa, inquinant, non alunt. In multis escis erit infirmitas. Seneca de antiquis loquens, ait: Simplex erat ex causa simplici valetudo: morbos multos multa fercula fecerunt.

Epist. 2. circa mediũ.

Epist. 96. ante mediũ habet aliquid de hoc.

Ultima pars huius capituli, de modo sumendi cibum.

AD modum sumendi cibum pertinet munditia & temperantia. Munditiam cibi multi non seruant: de quibus Hugo de sancto Victore: Quidam ferculorum frustra adipem distillantia mensalibus inuoluunt aut superiniiciunt: Alij vnctas manus ad vestimenta sua detergentes, rursus ad cibaria tractanda redeunt. Alij nudis articulis coclearis vice piscantur, ita vt in eodem iure & manus ablutionem, & ventris refectioem, quærere videantur: Alij semirosa crustula cibariis iterum infigunt, & reliquias dentium suorum offas facturi in poculis demergunt. Et subdit; Hæc à dicentibus erubescenda fuerant: si à facientibus præsumpta non fuissent. Nunc autem sustineant in audiendo verecundiam, qui in faciendo noluerunt habere disciplinam. Idem: Temperantiam manducandi intelligimus, si tractim homo

In tract. de institut. novit. cap. 21.

Eodem cap. citato à medio.

&

Eccl. 37.

& non cum nimia festinatione comedat. Ad hanc temperantiam pertinet, refrenare nimium appetitum cibi & potus: & se non effundere super escam. Noli esse auidus in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. August. Fieri potest, vt sine omni vitio cupiditatis vel voracitatis, pretiosissimo cibo sapiens vtatur insipiens autem foetidissimæ gulæ flammam in vilissimum cibum inardescat: & sanius quisque more Domini, maluerit pisce vesci, quàm lentacula, more Esau. Non propter hoc continentiores sunt nobis plæreque bestia, quia vilioribus escis aluntur. Effusio vultus interioris super escam est, quando animus ad cibum sic trahitur, vt aliud cogitare non sinatur. Comitari solet scdam auiditatem inordinatio in scindendo panem, & sumendo cibum, & comedendo. Valet contra hanc auiditatem, Psalmi interpositio cum aliqua oratione. Ad idem etiam valet auditus sacrae Scripturae, vel recordatio.

Bernard.

In libro de vita solitaria: Cùm manducas, nequaquam totus manduces; sed corpore tuo suam refectionem procurante, non omnino anima suam negligat: sed de memoria suauitatis Domini, vel Scripturarum, aliquid quod eam pascit meditando, vel saltem memorando se-

*In 3. regul.**cap. 13.*

cum ruminet & digerat. August. in regula: Cùm acceditis ad mensam, donec inde surgatis, quod vobis secundum consuetudinem legitur, sine tumultu & contentione audite: nec solæ vobis fauces sumant cibum, sed & aures audiant verbum Dei. Saluator diabolo tentanti de peccato

Matth. 4.

gulæ, ait: Non in solo pane viuit homo, sed in omni

omni verbo quod procedit de ore Dei: in sinu as
 cibum corporalem despiciendum esse propter
 spirituales. Contemnes cibum spirituales,
 & appetentes corporalem reprehendit Bernar-
 dus his verbis: Nobis conuenientibus in vnum,
 vt verbis Apostoli vtar, iam non est Domini-
 cam cœnam manducare. Panem quippe cœle-
 stem nemo est qui requirat: nemo qui retribu-
 at. Nihil de salute agitur animarum: sed nugæ
 & risus proferuntur in ventum. Idem: Inter
 prandendum quantum fauces dapibus, tan-
 tum aures pascuntur rumoribus, quibus
 homo totus intentus modum
 nescit in edendo.

*In Apolog.
 ad Guiliel-
 mum abba-
 tem, cap.
 Dicitur.*

Secundi libri eruditionis religiosorum finis.

TER.